

ЗАТВЕРДЖЕНО
Директор ЗПО «ДПТК»
Олександр СТРИЛЕЦЬ
« 28 » серпня 2026 р.

ПОГОДЖЕНО
Заступник директора ЗПО «ДПТК»
Сергій ГОРДІЄНКО
« 28 » серпня 2026 р.

МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ ПЛАНУ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

З ДИСЦИПЛІНИ: «ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА»

Спеціальність: G9 – Прикладна механіка

ТЕМА 1: Аналіз структури Конституції та конституційних гарантій. Основний Закон як "генеральне креслення" держави та "юридична броня" інженера.

Обсяг часу: 2 академічні години (90 хв). **Вид заняття:** Семінар-практикум з елементами юридичного аналізу, роботи з першоджерелами, розв'язання виробничих кейсів та правового моделювання.

1. АКАДЕМІЧНА МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАНЯТТЯ

1. **Дидактична:** Здійснити глибинний, структурований аналіз Конституції України як нормативно-правового акта найвищої юридичної сили. Розкрити нерозривний зв'язок між базовими конституційними принципами (верховенство права, соціальна держава, поділ влади) та повсякденною професійною діяльністю підприємств машинобудівної та зварювальної галузей.
2. **Методологічна:** Сформувати у майбутніх фахівців з прикладної механіки навички роботи з нормами прямої дії. Навчити аналізувати робочі ситуації (накази керівництва, стан охорони праці) крізь призму відповідності Основному Закону, розуміючи Конституцію як найвищий "Державний стандарт (ДСТУ)", відхилення від якого є неприпустимим.
3. **Соціально-адаптивна (Trauma-Informed):** Використати конституційний концепт «поваги до людської гідності» (ст. 28) як інструмент для формування безпечного, інклюзивного виробничого середовища. Показати слухачам (особливо особам із бойовим досвідом), що захист їхніх трудових та соціальних прав базується не на "милості" директора заводу, а на непорушному конституційному фундаменті. Сприяти психологічній стабілізації через усвідомлення правової захищеності.

2. ПЛАН ПРОХОДЖЕННЯ ЗАНЯТТЯ (ХРОНОМЕТРАЖ)

1. **Організаційно-вступна частина (10 хв):** Актуалізація опорних знань. Конституція як кінематична схема держави.
2. **Теоретичний блок (20 хв):** Архітектурно-правова система Конституції України. Вплив статей Розділу II на трудові реалії зварювального виробництва (аналіз таблиць та схем).
3. **Дослідницький блок (20 хв):** Робота з правовими першоджерелами. Аналіз конкретних статей Конституції (ст. 8, 43, 60) як інструментів прямої дії для захисту інженера.
4. **Практичний блок / Кейс-стаді (25 хв):** Розв'язання фахових індустріальних та соціально-етичних задач у контексті конституційного права. Конфлікт між наказом і Законом.
5. **Підсумковий блок (15 хв):** Рефлексія, оцінювання активності, видача багаторівневого домашнього завдання.

3. ХІД ЗАНЯТТЯ

БЛОК А: ТЕОРЕТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ПРАВОВОГО ПРОСТОРУ

Слово викладача: «У вашій технічній професії існує поняття "генеральне складальне креслення". Якщо в ньому допущена критична помилка — неправильно розрахований центр

мас або допуски, — то як би ідеально ви не виточили окремі деталі (шестерні чи вали), зібраний механізм не працюватиме і швидко зруйнується. Для суспільства і держави таким генеральним кресленням є Конституція. Демократія починається з правової геометрії. Жоден локальний нормативний акт, жоден наказ міністра чи генерального директора холдингу не може суперечити Конституції. Для нас, технічних фахівців, Основний Закон демонструє, як суворі правові норми створюють безпечні умови праці, гарантують право власності на інновації та захищають людську гідність у жорсткому світі індустрії».

Таблиця 1. Взаємозв'язок статей Конституції та виробничих реалій інженера

Конституційна норма (Стаття)	Юридична сутність	Індустріально-професійний вимір (Практика)
Стаття 8. Верховенство права	Конституція має найвищу юридичну силу. Норми Конституції є нормами прямої дії.	Ієрархія наказів. Будь-які внутрішні накази по заводу, що погіршують становище працівника порівняно з Конституцією, є юридично нікчемними. Інженер має право посилатися прямо на статтю Конституції в суді.
Стаття 28. Повага до гідності	Кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий такому поводженню, що принижує гідність.	Етика та інклюзія. Абсолютна заборона на мобінг (психологічне цькування) на робочому місці. Обов'язок роботодавця створити trauma-informed середовище, особливо для адаптації ветеранів.
Стаття 43. Право на працю та безпеку	Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці.	Охорона праці. Абсолютне право зварювальника чи технолога відмовитися від виконання робіт на несправному обладнанні або в цеху без належної витяжної вентиляції.
Стаття 60. Злочинний наказ	Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддачу і виконання — юр. відповідальність.	Індивідуальна відповідальність. Якщо директор наказує злити токсичні відходи у річку або фальсифікувати акт дефектоскопії шва — інженер зобов'язаний відмовитися. Виконання наказу робить інженера співучасником злочину.

БЛОК Б: ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ

Завдання для слухачів: Уважно прочитайте уривки з офіційного тексту Конституції України та Кодексу законів про працю. Здійсніть їх синтез через призму професійної безпеки майстра-механіка.

Документ 1: Конституція України (Стаття 60) «Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність».

Документ 2: Закон України «Про охорону праці» (Стаття 6 - похідна від ст. 43 Конституції) «Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. За період простою з цих причин, які виникли не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток».

Питання для експертної дискусії:

- Синтез норм:** Як стаття 60 Конституції (про злочинний наказ) технічно доповнює статтю про охорону праці? Чому в індустрії "наказ начальника" ніколи не є індульгенцією для інженера в суді?
- Фінансовий аспект:** Чому законодавець спеціально зазначив, що за час простою через небезпеку за працівником *зберігається середній заробіток*? Як ця норма захищає робітника від економічного шантажу з боку роботодавця?

3. **Моральний аспект:** Чи може інженер-зварювальник залишатися «поза юридичним полем» і сліпо підкорятися вказівкам, якщо йдеться про загрозу вибуху в цеху?

Еталон відповіді викладача: Радянська тоталітарна парадигма виховувала сліпе підпорядкування: «начальник завжди правий». Демократична Конституція України формує **відповідального громадянина-професіонала**. Якщо наказ порушує техніку безпеки або екологічні норми — він є злочинним. Інженер, який його виконує, стає співучасником кримінального злочину, а не "жертвою обставин". Збереження заробітку під час відмови від небезпечної роботи — це конституційна фінансова гарантія того, що людину не зможуть змусити ризикувати життям під загрозою голоду чи звільнення. Це механізм прямої дії.

БЛОК В: РОЗВ'ЯЗАННЯ ФАХОВИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ КЕЙСІВ (Кейс-стаді)

Кейс 1 (Конфлікт економіки та Конституції: Право на безпеку) *Ситуація:* Ви працюєте майстром зварювальної дільниці на приватному заводі. Для виконання термінового експортного замовлення керівництво заводу вводить у дію новий цех плазмового різання. Проте потужні промислові витяжки (фільтровентиляційні установки) ще не змонтовані. У цеху швидко накопичуються токсичні гази та дрібнодисперсний пил. Директор заводу видає офіційний письмовий наказ: "Розпочати роботу негайно у зв'язку з виробничою необхідністю. Зварювальникам видати марлеві респіратори як тимчасовий захід". *Завдання:* Спираючись на Конституцію України (норми прямої дії), розробіть юридично бездоганний алгоритм дій майстра. До яких наслідків призведе сліпе виконання цього наказу? *Очікуване рішення:* Наказ директора прямо суперечить ст. 43 Конституції (належні і безпечні умови). Майстер зобов'язаний **зупинити роботу дільниці**. Алгоритм:

1. Письмово (у формі доповідної записки) повідомити директора про відмову бригади від роботи на підставі ст. 153 КЗпП та ст. 43 Конституції через загрозу отруєння.
2. Не допускати робітників до плазмового різачка. Марлевий респіратор не захищає від токсичних газів плазмової різки — це профанація захисту. Якщо майстер виконає наказ, і робітник отримає гостре отруєння (втрату працездатності), майстер нестиме кримінальну відповідальність за порушення охорони праці (ст. 271 ККУ), а наказ директора не врятує його від в'язниці (відповідно до ст. 60 Конституції).

Кейс 2 (Trauma-Informed середовище та людська гідність) *Ситуація:* На машинобудівне підприємство працевлаштувався ветеран після важкої контузії (акубаротравми). Він має високу кваліфікацію програміста верстатів з ЧПК. Начальник цеху, ігноруючи медичні рекомендації, розмістив його робоче місце (комп'ютер) безпосередньо поруч із кувальним молотом, який створює різкий імпульсний шум та вібрацію, що провокує у ветерана сильний головний біль та мікропанічні атаки. На прохання перенести комп'ютер у звукоізольовану кабінку, начальник відповідає: "Немає грошей на кабінку, всі працюють у шумі, і ти працюєш. Не подобається — пиши заяву на звільнення". *Завдання:* Використовуючи ст. 28 Конституції (Повага до гідності) та концепцію інклюзивності, вибудуйте правовий захист працівника та поясніть неправомірність дій керівника. *Очікуване рішення:* Дії начальника цеху є грубим порушенням конституційного права на гідність (ст. 28) та трудового законодавства (дискримінація за станом здоров'я). Адаптація робочого місця (розумне пристосування) для особи, яка отримала травму на війні — це не примха і не "благодійність" заводу, це його юридичний обов'язок. Алгоритм захисту: звернення до профспілки та вищого керівництва підприємства (або Держпраці) з вимогою виконати приписи медицини праці. Перенесення робочого місця у тиху зону не порушить технологічний процес написання коду, але збереже фахівця. Така поведінка керівника є проявом мобінгу.

4. САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА (ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ)

1. Академічний мінімум (Робота з термінологією та базою):

- Виписати в персональний правовий глосарій та усвідомити сутність термінів: *Конституція, верховенство права, норма прямої дії, механізм стримувань і противаг, конституційна гідність, злочинний наказ.*
- Ознайомитися з Розділом II Конституції України. Скласти коротку таблицю з 5 статей, які, на вашу думку, безпосередньо стосуються прав і свобод інженера або робітника на заводі.

2. Аналітичне завдання (Юридичний фактчекінг):

Знайдіть у Єдиному державному реєстрі судових рішень (reyestr.court.gov.ua) або у відкритих джерелах/ЗМІ опис реального судового кейсу (трудового спору), де працівник (бажано індустріальної сфери) оскаржував своє незаконне звільнення або примус до небезпечної роботи.

Завдання: Зробіть короткий аналіз (0,5 – 1 сторінка): опишіть суть конфлікту та вкажіть, на які базові конституційні права (або статті КЗпП) спирався працівник для захисту своєї позиції. Яким було рішення суду?

3. Творче завдання (Есе):

Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4. *Теми на вибір (суворо в контексті спеціальності Прикладна механіка):*

1. **«Конституція як головний ДСТУ суспільства: чому правовий нігілізм інженера небезпечний для держави».**
2. **«Стаття 28 у виробничому цеху: як повага до людської гідності знижує травматизм та підвищує продуктивність».**
3. **«Відповідальність фахівця: право на відмову від виконання небезпечного наказу як маркер європейської трудової етики».**

Критерії оцінювання семінарського заняття (Максимум 5 балів):

- **Високий рівень (5 балів):** Здобувач вільно оперує статтями Конституції України (як нормами прямої дії), глибоко розуміє ієрархію нормативних актів. Аргументовано, з технічною точністю та знанням законодавства про охорону праці розв'язує професійні кейси. Демонструє емпатію та розуміння trauma-informed підходу при аналізі конфліктних ситуацій.
- **Середній рівень (3-4 бали):** Здобувач розуміє базові поняття конституційного ладу, але відповідь має переважно репродуктивний характер (теоретичний переказ). При розв'язанні практичних кейсів нечітко проводить зв'язок між Конституцією та щоденними обов'язками інженера-технолога.
- **Низький рівень (1-2 бали):** Здобувач плутає гілки влади, не розуміє принципу верховенства права. Не здатний застосувати конституційні норми для вирішення модельованої ситуації на виробництві.
- **Trauma-Informed підхід:** Якщо семінарське обговорення торкається травматичного досвіду, здобувач-ветеран має безумовне право відмовитися від усної відповіді чи участі в дискусії (правило "стоп-слова") без зниження оцінки, з можливістю заміни на письмове аналітичне завдання.

ТЕМА 2 (Семінарське заняття до Модуля 2): Адміністративна відповідальність на підприємстві прикладної механіки. Правові межі дій інженера та взаємодія з контролюючими органами.

Обсяг часу: 2 академічні години (90 хв). **Вид заняття:** Семінар-практикум з елементами правового аналізу нормативних актів (КУпАП), розв'язання виробничо-адміністративних кейсів та психологічного моделювання стресових ситуацій.

1. АКАДЕМІЧНА МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАНЯТТЯ

1. **Дидактична:** Здійснити глибинний аналіз адміністративної відповідальності як ключового інструменту державного примусу у сфері промисловості. Дослідити правовий статус "посадової особи" (майстра, технолога, начальника цеху) та розкрити специфіку притягнення інженерно-технічних працівників (ІТП) до відповідальності за порушення правил охорони праці, пожежної та екологічної безпеки у зварювальному виробництві.
2. **Методологічна:** Сформувати у майбутніх фахівців з прикладної механіки навички юридичного фактчекінгу та грамотної взаємодії з представниками контролюючих органів (Держпраці, ДСНС, Держекоінспекція). Навчити розрізняти об'єктивні межі між дисциплінарною (від директора), адміністративною (від держави) та кримінальною відповідальністю за виробничі інциденти.

3. **Соціально-адаптивна (Trauma-Informed):** Використати знання адміністративних процедур як ефективний інструмент деескалації та зниження стресу в робочому колективі під час перевірок. Навчити слухачів (зокрема ветеранів та осіб із ПТСР) раціоналізувати конфлікти з владними суб'єктами, переводити спілкування з емоційної, агресивної площини у спокійне, формально-документальне поле, захищаючи власні психологічні кордони та гідність.

2. ПЛАН ПРОХОДЖЕННЯ ЗАНЯТТЯ (ХРОНОМЕТРАЖ)

1. **Організаційно-вступна частина (10 хв):** Актуалізація опорних знань. Підприємство як об'єкт пильного державного контролю. Відповідальність як ціна інженерної влади.
2. **Теоретичний блок (20 хв):** Архітектура адміністративного примусу. Хто контролює зварювальний цех? Склад адміністративного правопорушення посадової особи (аналіз таблиць та матриць повноважень).
3. **Дослідницький блок (20 хв):** Робота з правовими першоджерелами. Практичний аналіз статей Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), що стосуються промисловості (ст. 41, 93, 188-4).
4. **Практичний блок / Кейс-стаді (25 хв):** Розв'язання фахових індустріальних задач: моделювання візиту інспектора, алгоритм захисту прав інженера, оскарження неправомірного штрафу.
5. **Підсумковий блок (15 хв):** Рефлексія, оцінювання практичної активності слухачів, видача багаторівневого домашнього завдання.

3. ХІД ЗАНЯТТЯ

БЛОК А: ТЕОРЕТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ

Слово викладача: «Уявіть, що ви успішно спроектували нову дільницю для аргонодугового зварювання. Ви розрахували всі допуски, налаштували інвертори, закупили газ. Але щойно у цех зайде зварювальник і запалить дугу, ваша діяльність миттєво потрапляє під радар державного адміністративного контролю. Державі байдуже на ваш економічний прибуток; її цікавить безпека. Адміністративне право використовує метод імперативу — жорсткого підпорядкування. Ви не можете сперечатися з нормативами ДБН чи ДСТУ. Коли ви стаєте майстром чи начальником дільниці, ви отримуєте не лише вищу зарплату, але й статус "посадової особи". З цього моменту ви відповідаєте власним гаманцем (через адміністративні штрафи) за те, чи надягнув ваш підлеглий захисну маску, чи не прострочений вогнегасник у цеху, і чи правильно утилізовані залишки вольфрамових електродів».

Таблиця 1. Матриця державного адміністративного нагляду у зварювальному виробництві

БЛОК Б: ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ (КУпАП)

Завдання для слухачів: Проаналізуйте витяги з Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Зверніть увагу на суб'єкт відповідальності (хто саме платить штраф).

Документ 1: Стаття 41 КУпАП. Порушення вимог законодавства про працю та про охорону праці «Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці — тягне за собою накладення штрафу на працівників від чотирьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на **посадових осіб підприємств**, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності — від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Питання для експертної дискусії:

1. **Суб'єктна диференціація:** Чому законодавець встановив для вас (майбутніх інженерів і посадових осіб) штраф у кілька разів вищий, ніж для звичайного працівника-зварювальника за те саме порушення? Яка логіка управлінської відповідальності тут закладена?
2. **Об'єктивна сторона:** Якщо робітник самовільно зняв захисні окуляри під час зачищення шва болгаркою і в цей момент до цеху зайшов інспектор Держпраці — чиєю дією/бездіяльністю є це правопорушення? Чи може майстер виправдатися словами "я ж йому казав надіти окуляри"?

3. **Межа правопорушення:** Де проходить тонка червона лінія між ст. 41 КУпАП (адміністративний штраф) та статтею 271 Кримінального кодексу України (порушення вимог охорони праці, що спричинило шкоду здоров'ю)? Що визначає перехід від "проступку" до "злочину"?

Еталон відповіді викладача: Посадова особа (інженер, майстер) наділена владно-розпорядчими функціями. Її обов'язок — не просто забезпечити наявність окулярів, а **забезпечити контроль** за їх використанням. Якщо робітник працює без окулярів, об'єктивна сторона порушення майстра — це злочинна *бездіяльність* (не відсторонення порушника від роботи). Тому штраф майстра вищий — він платить за свою управлінську недбалість. Перехід до кримінальної площини залежить виключно від **наслідків**: якщо інспектор просто побачив порушення — це штраф (адмінка). Якщо через це порушення іскра потрапила в око і людина втратила зір — це в'язниця для майстра (кримінал).

БЛОК В: РОЗВ'ЯЗАННЯ ФАХОВИХ ІНЖЕНЕРНО-АДМІНІСТРАТИВНИХ КЕЙСІВ (Кейс-стаді)

Кейс 1 (Юридичний захист від відповідальності за чужу провину) *Ситуація:* Ви — молодий майстер зварювальної дільниці. Ви бачите, що досвідчений зварювальник 6-го розряду, який має величезний авторитет, принципово відмовляється підключати місцевий витяжний пристрій під час зварювання легованих сталей, аргументуючи це тим, що "витяжка гуде і заважає йому зосередитися". На ваші усні зауваження він не реагує, а зупинити його роботу означає зірвати важливий графік. Через годину на дільницю з плановою перевіркою заходить інспектор Держпраці. *Завдання:* Змодельуйте єдино правильний правовий алгоритм дій майстра до приходу інспектора, щоб уникнути адміністративної (і потенційно кримінальної) відповідальності за це порушення. *Очікуване рішення:* Усні зауваження в юриспруденції не існують. Майстер зобов'язаний діяти бюрократично жорстко:

1. Видати офіційне усне розпорядження про припинення робіт (з обов'язковою присутністю свідків з бригади).
2. Якщо робітник ігнорує — майстер негайно складає **Доповідну записку** на ім'я начальника цеху/директора про відсторонення даного зварювальника від роботи через грубе порушення ПБЕ (правил безпечної експлуатації) і реєструє її. Тільки цей зареєстрований папір є бронею інженера. Коли прийде інспектор, майстер пред'являє копію доповідної: "Посадова особа вжила всіх вичерпних заходів у межах повноважень". У такому разі адмінштраф виписується безпосередньо порушнику, а з майстра відповідальність повністю знімається.

Кейс 2 (Trauma-Informed підхід: Рационалізація інспекційної перевірки) *Ситуація:* На ваш завод несподівано прибуває позапланова перевірка Державної служби з надзвичайних ситуацій (пожежна інспекція). Інспектор, демонструючи свою владу, починає поводитися агресивно, підвищувати голос у цеху, різко критикувати робітників за металобрухт біля запасного виходу. У вашій бригаді працює ветеран бойових дій, для якого агресивний, безпідставний крик та авторитарний тиск є гострим тригером: він починає нервувати, стискає кулаки, виникає реальна загроза фізичного конфлікту з інспектором, що матиме катастрофічні наслідки. *Завдання:* Як керівник дільниці, застосуйте trauma-informed підхід та норми адміністративного права для негайної деескалації конфлікту та захисту свого працівника. *Очікуване рішення:*

1. **Перехоплення ініціативи:** Керівник зобов'язаний стати фізичним та психологічним бар'єром. Він наказує бригаді зробити перерву і покинути зону конфлікту, фізично усуваючи ветерана від джерела подразнення.
2. **Переведення в документальне поле (деескалація):** Керівник ввічливо, але твердо звертається до інспектора: "*Шановний інспекторе, згідно з правилами проведення перевірок, прошу вас пред'явити службове посвідчення та направлення на перевірку. Давайте пройдемо до кабінету. Всі виявлені недоліки ви мовчки зафіксуєте в офіційному Акті перевірки, а я, як посадова особа, підпишу його або напишу свої законні заперечення*". Спілкування мовою бюрократії змушує будь-якого агресивного інспектора повернутися в раціональне русло і знімає емоційну напругу в цеху.

4. САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА (ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ)

1. **Академічний мінімум (Робота з термінологією та базою):**

- Законспектувати в персональний правовий глосарій сутність термінів: *Адміністративне правопорушення, посадова особа, штраф, припис, об'єктивна сторона правопорушення, акт перевірки.*
- Скласти коротку порівняльну таблицю (мінімум 3 критерії), що розмежовує **дисциплінарне стягнення** (догана від директора) та **адміністративне стягнення** (штраф від інспектора Держпраці) за одне й те саме порушення на заводі.

2. Аналітичне завдання (Юридичний фактчекінг в реєстрах):

Зайдіть до Єдиного державного реєстру судових рішень України (reyestr.court.gov.ua). Знайдіть будь-яку постанову місцевого суду (за останній рік) щодо притягнення майстра, головного інженера або директора підприємства до адміністративної відповідальності (за статтею 41 або 93 КУпАП — порушення вимог законодавства про охорону праці).

Завдання: Зробіть короткий техніко-юридичний аналіз (0,5 – 1 сторінка):

- а) У чому конкретно полягала об'єктивна сторона порушення інженера (що зламалося, що він не перевіряв)?
- б) Який розмір штрафу призначив суд?
- в) Які аргументи використовував інженер у суді для свого захисту, і чи суд їх прийняв?

3. Творче завдання (Есе):

Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4. *Теми на вибір (суворо в контексті спеціальності Прикладна механіка):*

1. «Державний інспектор: каральний орган чи об'єктивний партнер інженера у забезпеченні безпеки?»
2. «Ціна посади: чому підвищення до майстра цеху кардинально змінює правовий статус і ризики фахівця».
3. «Бюрократія як засіб заспокоєння: застосування trauma-informed підходу при комунікації з перевіряючими органами на виробництві».

Критерії оцінювання семінарського заняття (Максимум 5 балів):

- **Високий рівень (5 балів):** Здобувач безпомилково розрізняє види відповідальності, вільно оперує поняттям "посадова особа". Чітко і без емоцій розв'язує адміністративні кейси, формуючи легальний алгоритм захисту. Демонструє глибоке розуміння психологічних аспектів деескалації (trauma-informed підходу) під час стресових ситуацій.
- **Середній рівень (3-4 бали):** Здобувач розуміє логіку адміністративного штрафу, проте плутає суб'єктів контролю (наприклад, ДСНС із Держпраці). Під час вирішення кейсів схиляється до неправових ("домовитися") або суто конфліктних методів поведінки.
- **Низький рівень (1-2 бали):** Здобувач не орієнтується в елементах адміністративного проступку. Не усвідомлює різниці між цивільним найманцем та посадовою особою. Відмовляється застосовувати нормативну базу для вирішення індустріальних задач.
- **Trauma-Informed підхід (Особлива умова):** У випадку, якщо розгляд кейсів про агресивні перевірки чи порушення техніки безпеки викликає у здобувача дискомфорт або тригерить травматичний досвід, він має право без пояснень перервати свою усну відповідь (застосувати "стоп-слово"). У такому разі викладач оцінює виключно письмову аналітичну роботу здобувача, що гарантує збереження його академічної успішності.

ТЕМА 3 (Семінарське заняття до Модуля 2): Правове регулювання охорони довкілля та утилізації відходів. Екологічний імператив інженера та юридична відповідальність за екоцид.

Обсяг часу: 2 академічні години (90 хв). **Вид заняття:** Семінар-практикум з елементами інженерно-екологічного аналізу, вивчення нормативної бази (Закону про охорону навколишнього природного середовища), розв'язання виробничо-правових кейсів та моделювання циркулярної економіки.

1. АКАДЕМІЧНА МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАНЯТТЯ

1. **Дидактична:** Здійснити глибинний аналіз екологічного права як безальтернативного регулятора сучасної промисловості. Дослідити правові норми щодо утилізації специфічних відходів галузевого машинобудування (відпрацьовані мастильно-охолоджувальні рідини (ЗОР), зварювальні шлаки, токсичні аерозолі). Розкрити сутність процедури Оцінки впливу на довкілля (ОВД).
2. **Методологічна:** Сформувати у майбутніх фахівців з прикладної механіки навички комплексного екологічного мислення. Навчити розрізняти легальні (циркулярні) та кримінальні (лінійні "тіньові") схеми поводження з промисловими відходами. Засвоїти механізми застосування принципу «забруднювач платить» під час розрахунку економічної доцільності технологічного процесу.
3. **Соціально-адаптивна (Trauma-Informed):** Використати концепцію "чистого робочого середовища" як фундаментальний елемент психологічної реабілітації та стабілізації на виробництві. Показати, що дотримання гранично допустимих концентрацій (ГДК) шкідливих речовин та усунення токсичних запахів у цеху є не лише вимогою закону, але й актом глибокої поваги до нервової системи та гідності працівників, особливо ветеранів із бойовою травмою.

2. ПЛАН ПРОХОДЖЕННЯ ЗАНЯТТЯ (ХРОНОМЕТРАЖ)

1. **Організаційно-вступна частина (10 хв):** Актуалізація опорних знань. Інженерія як геологічна сила. Від підкорення природи до сталого розвитку (Sustainable development).
2. **Теоретичний блок (20 хв):** Правова екологія зварювального виробництва. Класифікація відходів та алгоритми їх легальної утилізації. Аналіз інженерно-екологічних матриць.
3. **Дослідницький блок (20 хв):** Робота з правовими першоджерелами. Аналіз Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та статті 441 Кримінального кодексу («Екоцид»).
4. **Практичний блок / Кейс-стаді (25 хв):** Розв'язання фахових задач: конфлікт між дирекцією та інженером щодо незаконного скиду відходів; екологія як інструмент захисту ментального здоров'я бригади.
5. **Підсумковий блок (15 хв):** Рефлексія, оцінювання практичної активності, видача багаторівневого домашнього завдання.

3. ХІД ЗАНЯТТЯ

БЛОК А: ТЕОРЕТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТА ІНЖЕНЕРНО-ЕКОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Слово викладача: «У ХХ столітті промисловість керувалася хибною, самогубною парадигмою: "Природа — це безкоштовний ресурс і бездонний смітник". Цей технократичний підхід призвів до глобальної кризи. Для сучасного інженера зі зварювального виробництва екологія — це не факультативна "зелена філософія", це жорсткий розділ Кримінального та Адміністративного кодексів. Щодня у вашому цеху утворюються токсичні відходи: відпрацьовані розчини після хімічного травлення металів, шлакова корка, огарки вольфрамових електродів, відпрацьовані мастила та смертельно небезпечні зварювальні аерозолі (озон, оксиди азоту, хром). Якщо ви проектуєте технологічний процес, який скидає ці речовини в атмосферу чи міську каналізацію без попередньої фільтрації та хімічної нейтралізації — ви не просто поганий інженер, ви — екологічний злочинець. Закон імперативно вимагає переходу до циркулярної економіки, де відходи одного процесу стають сертифікованою сировиною для іншого».

Таблиця 1. Еколого-правова матриця відходів зварювального та механообробного виробництва

БЛОК Б: ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ

Завдання для слухачів: Проаналізуйте витяги з фундаментальних правових актів екологічного законодавства України та визначте межі відповідальності фахівця.

Документ 1: Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» (стаття 3) «Здійснення планованої діяльності, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, без попереднього отримання рішення про провадження планованої діяльності та без позитивного висновку з оцінки впливу на довкілля забороняється... Висновок з ОВД є обов'язковим для виконання».

Документ 2: Кримінальний кодекс України (Стаття 441. Екоцид) «Масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу, — караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років».

Питання для експертної дискусії:

1. **Превентивність права:** Чому процедура ОВД здійснюється до початку будівництва нового цеху металообробки, а не після його запуску? Який інженерний сенс у попередніх громадських слуханнях?
2. **Масштаб наслідків:** Як стаття "Екоцид" застосовується в реаліях сучасної війни (наприклад, цілеспрямовані удари по нафтобазах, підлив гребель, отруєння ґрунтів снарядами)? Чи є відновлення таких територій інженерним обов'язком майбутніх поколінь (концепція Build Back Better)?
3. **Корпоративна кругова порука:** Якщо генеральний директор наказує головному технологу приховати реальні обсяги викидів хрому в документації для ОВД, чи несе технолог кримінальну відповідальність за таку фальсифікацію?

Еталон відповіді викладача: ОВД — це інструмент запобігання. Інженеру дешевше закласти потужну систему фільтрації в проєкт на етапі креслень (CAD-моделі), ніж руйнувати вже збудований цех після екологічного штрафу та зупинки заводу судом. Під час війни агресор використовує екоцид як зброю масового ураження, і завдання цивільних інженерів сьогодні — не просто фіксувати збитки, а розробляти новітні, екологічно безпечні технології очищення ґрунтів і вод для повоєнної відбудови. Фальсифікація ж екологічних даних технологом є службовим підробленням і співучастю в екологічному злочині — закон не захищає тих, хто прикривається "наказом шефа".

БЛОК В: РОЗВ'ЯЗАННЯ ФАХОВИХ ІНЖЕНЕРНО-ЕКОЛОГІЧНИХ КЕЙСІВ (Кейс-стаді)

Кейс 1 (Конфлікт прибутку та екологічного права: "Тіньова" утилізація) *Ситуація:* Ви — головний інженер великого машинобудівного заводу. На підприємстві накопичилося 20 тонн відпрацьованої токсичної мастильно-охолоджувальної рідини (ЗОР) після токарно-фрезерних операцій. Офіційна, легальна утилізація цієї рідини спеціалізованою компанією коштує значних коштів. Власник підприємства (інвестор) ставить ультиматум: *"Знайди спосіб злити цю хімію в стару, покинуту зливову каналізацію вночі. Гроші, зекономлені на утилізації, підуть тобі на премію і на новий зварювальний апарат для цеху"*. *Завдання:* Спираючись на Водний кодекс України та норми екологічного права, вибудуйте алгоритм юридичного та інженерного захисту своєї відмови. Як обґрунтувати інвестору, що легальна утилізація "дешевша" за наслідки злочину? *Очікуване рішення:* Інженер категорично відхиляє наказ. Економічне та правове обґрунтування для власника: Злив 20 тонн ЗОР неминуче потрапить у ґрунтові води або міський колектор, знищивши біофільтри очисних споруд водоканалу. Це швидко зафіксує Держекоінспекція. Наслідки для бізнесу:

1. Кримінальна справа за забруднення вод (ст. 242 ККУ) проти інженера та директора (до 5 років ув'язнення).
2. Накладення колосальних штрафів та обов'язок відшкодувати екологічні збитки (суми сягають мільйонів гривень, що в десятки разів перевищує вартість легальної утилізації).
3. Блокування рахунків і зупинка всього заводу. *Інженерне рішення:* Укласти договір з ліцензованим підрядником, або закупити власну компактну сепараційну установку, яка дозволить очищати ЗОР і повертати 80% води назад у виробничий цикл (циркулярна економіка), що дасть реальну, а не злочинну економію.

Кейс 2 (Trauma-Informed підхід: Екологія як інструмент психологічної стабілізації) *Ситуація:* На дільниці напіваавтоматичного зварювання (MIG/MAG) вийшла з ладу загальнообмінна вентиляція. У цеху постійно стоїть густий смог від зварювальних аерозолів, присутній різкий специфічний запах металу та озону. Один із найдосвідченіших зварювальників бригади (ветеран війни з легкою формою ПТСР) почав скаржитися на задиху, напади неконтрольованої тривожності та головні болі, що призводить до падіння якості його швів. Начальник цеху ігнорує проблему: *"Хай відчинить вікно, ми ж зварювальники, а не в офісі сидимо. Його проблеми з нервами — не моя справа"*. *Завдання:* Як майстер, застосуйте

екологічні санітарні норми та trauma-informed етику для вирішення проблеми та захисту працівника. *Очікуване рішення:* Дії начальника цеху є юридичним (порушення санітарно-гігієнічних норм) та етичним невіглаством.

1. Токсичний смог, нестача кисню та різкі хімічні запахи є потужними фізіологічними тригерами, які безпосередньо впливають на центральну нервову систему. Для людини з ПТСР задиха і дим на рівні підсвідомості імітують ситуацію небезпеки (пожежу в бліндажі чи танку), миттєво запускаючи панічну атаку. Це не "слабкість нервів", це об'єктивна біохімічна реакція організму на екологічно брудне середовище.
2. Алгоритм дій майстра: Посилаючись на право працівника на безпечне довкілля (ст. 43, ст. 50 Конституції), майстер зупиняє роботу дільниці до повного відновлення локальних витяжних пристроїв. Ветеран не є "проблемним"; він є своєрідним "канарейкою в шахті" — його загострена реакція вказує на те, що цех повільно вбиває і всіх інших цивільних робітників, чий легені накопичують важкі метали. Забезпечення екологічної чистоти повітря є першим і найголовнішим терапевтичним кроком для адаптації такого колективу.

4. САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА (ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ)

1. Академічний мінімум (Робота з термінологією та базою):

- Законспектувати в персональній правовій глосарії сутність термінів: *Екологічне право, Оцінка впливу на довкілля (ОВД), екоцид, циркулярна економіка, гранично допустима концентрація (ГДК), ЗОР.*
- Описати (тезово) 3 принципи відмінності між *лінійною економікою* (застарілою моделлю) та *циркулярною економікою* у сфері використання металів.

2. Аналітичне завдання (Юридичний еко-фактчекінг):

Зайдіть до Єдиного державного реєстру судових рішень України (reyestr.court.gov.ua). Знайдіть судові рішення (в адміністративній або кримінальній справі) за статтею щодо порушення вимог поводження з промисловими відходами або забруднення атмосферного повітря промисловим підприємством.

Завдання: Зробіть короткий техніко-юридичний аналіз (0,5 – 1 сторінка):

- а) У чому конкретно полягала шкода довкіллю (що і куди скинув завод)?
- б) Який контролюючий орган виявив порушення (Держекоінспекція)?
- в) Які фінансові чи кримінальні санкції застосував суд до підприємства або його директора?

3. Творче завдання (Есе):

Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4. *Теми на вибір (суворо в контексті спеціальності Прикладна механіка):*

1. «Від підкорювача природи до її захисника: як екологічне право трансформувало професійну етику інженера-машинобудівника».
2. «Економіка замкненого циклу в зварювальному виробництві: утопія чи єдиний шлях до виживання індустрії?».
3. «Чисте повітря як ліки: чому суворе дотримання екологічних норм у цеху є основою trauma-informed підходу до працівників».

Критерії оцінювання семінарського заняття (Максимум 5 балів):

- **Високий рівень (5 балів):** Здобувач вільно оперує екологічною термінологією (ОВД, рециклінг, ГДК), розуміє принципи циркулярної економіки. Аргументовано, з технічною і правовою точністю розв'язує кейси, доводячи невідворотність покарання за екологічні злочини. Демонструє глибоке розуміння того, як фізична екологія робочого місця впливає на ментальне здоров'я.
- **Середній рівень (3-4 бали):** Здобувач розуміє базові екологічні загрози, проте під час вирішення кейсів не здатний обґрунтувати економічну доцільність легальної утилізації порівняно зі штрафами. Нечітко усвідомлює різницю між адміністративною та кримінальною відповідальністю за забруднення.
- **Низький рівень (1-2 бали):** Здобувач ігнорує екологічні нормативи, вважаючи їх "другорядними" порівняно з виробничим планом. Не здатний застосувати правовий алгоритм відмови від незаконного наказу щодо утилізації відходів.

- **Trauma-Informed підхід (Особлива умова):** У випадку, якщо обговорення наслідків екоциду в умовах війни (підриви гребель, мінування, отруєння) тригерить травматичний досвід здобувача, він має право скористатися "стоп-словом" і перенести формат звітності у виключно асинхронне, письмове індивідуальне виконання без жодних штрафних санкцій.

ТЕМА 4 (Семінарське заняття до Модуля 3): Укладання цивільно-правових та господарських договорів (підряду, поставки обладнання). Правова безпека інженерного бізнесу.

Обсяг часу: 2 академічні години (90 хв). **Вид заняття:** Семінар-практикум з елементами договірної аналізу, юридичного фактчекінгу, розв'язання господарських спорів (кейс-метод) та моделювання ділових переговорів з використанням trauma-informed етики.

1. АКАДЕМІЧНА МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАНЯТТЯ

1. **Дидактична:** Здійснити глибинний, прикладний аналіз договірних відносин у сфері промисловості та машинобудування. Розкрити правову сутність, структуру та істотні умови найпоширеніших для інженера договорів — договору підряду (виконання зварювальних, монтажних чи проєктувальних робіт) та договору поставки (закупівля обладнання, металопродукції, технічних газів).
2. **Методологічна:** Сформулювати у майбутніх фахівців з прикладної механіки базові навички договірної ризик-менеджменту. Навчити «читати між рядків» комерційні контракти, виявляти юридичні пастки щодо штрафних санкцій (неустойки), правильно оформлювати акти приймання-передачі виконаних робіт та застосовувати положення про форс-мажор в умовах воєнного стану.
3. **Соціально-адаптивна (Trauma-Informed):** Використати концепцію письмового договору як фундаментального інструменту психологічної стабілізації та деескалації конфліктів у бізнесі. Довести слухачам (особливо особам із бойовим досвідом), що чіткі, прозорі правові межі контракту захищають від управлінських маніпуляцій, газлайтингу з боку замовників та знижують рівень тривожності, переводячи будь-які непорозуміння з емоційної площини у суто документальну.

2. ПЛАН ПРОХОДЖЕННЯ ЗАНЯТТЯ (ХРОНОМЕТРАЖ)

1. **Організаційно-вступна частина (10 хв):** Актуалізація опорних знань. Перехід від адміністративного підпорядкування до цивільної рівності. Договір як закон для двох.
2. **Теоретичний блок (20 хв):** Анатомія господарського договору. Порівняльний аналіз поставки та підряду в зварювальному виробництві (аналіз матриць та схем).
3. **Дослідницький блок (20 хв):** Робота з першоджерелами. Юридичний аналіз фрагментів реальних контрактів та статей Цивільного кодексу України (ЦКУ) щодо приймання робіт та відповідальності.
4. **Практичний блок / Кейс-стаді (25 хв):** Розв'язання фахових індустріальних задач: зрив постачання аргону, відмова замовника платити за зварену конструкцію, моделювання переговорів.
5. **Підсумковий блок (15 хв):** Рефлексія, оцінювання практичної участі, видача аналітичного домашнього завдання.

3. ХІД ЗАНЯТТЯ

БЛОК А: ТЕОРЕТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ДОГОВІРНОЇ БАЗИ

Слово викладача: «У публічному праві ми стикалися з диктатом держави. Але коли ви стаєте головним інженером, керівником відділу постачання або відкриваєте власне підприємство (ТОВ) з надання послуг металообробки, ви потрапляєте у світ Приватного права. Тут діє принцип свободи договору. Ніхто не змушує вас купувати зварювальні інвертори саме в цієї компанії. Але свобода несе колосальну відповідальність. Кожне слово в договорі, який ви підписуєте — це або ваш прибуток, або ваші збитки. Індустрія тримається на двох китах: Договорі поставки (коли вам привозять матеріали або обладнання) та Договорі підряду (коли ви створюєте матеріальний результат — наприклад, зварюєте каркас ангара за кресленнями).

Якщо ви, як інженер, не розумієте різниці між ними, ви не зможете захистити економіку свого цеху».

Таблиця 1. Порівняльна матриця індустріальних договорів (Поставка vs Підряд)

Критерій порівняння	Договір поставки обладнання/матеріалів	Договір будівельного/інженерного підяду
Юридична сутність	Передача у власність вже існуючого товару для використання у підприємницькій діяльності.	Виконання роботи за індивідуальним завданням замовника зі створенням нового матеріального результату.
Що є предметом?	Стандартні зварювальні апарати, балони з газом, листовий метал, електроди.	Виготовлення унікальної зварної ферми, монтаж трубопроводу, розробка креслень в AutoCAD.
Хто несе ризику?	Ризик випадкового знищення переходить на покупця в момент фізичної передачі товару на складі.	Ризик випадкового знищення результату лежить на підряднику (на вас) до моменту офіційного підписання Акта приймання-передачі виконаних робіт.
Ключовий документ завершення	Видаткова накладна (Товарно-транспортна накладна - ТТН).	Акт виконаних робіт (наданих послуг) із зазначенням відсутності претензій до якості зварних швів чи геометрії.
Аспект якості	Відповідність сертифікатам якості виробника (ДСТУ, ISO). Товар можна повернути як бракований.	Відповідність індивідуальному Технічному завданню (ТЗ) та проектній документації.

БЛОК Б: ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ (ЦКУ)

Завдання для слухачів: Проаналізуйте витяги з Цивільного кодексу України (ЦКУ), які регламентують найскладніший момент у роботі інженера — здачу готового об'єкта.

Документ 1: Стаття 853 ЦКУ. Приймання замовником роботи, виконаної підрядником
«Замовник зобов'язується прийняти роботу, виконану підрядником відповідно до договору підяду... У разі виявлення відступів від умов договору або інших недоліків у роботі замовник повинен негайно заявити про них підрядникові. Якщо замовник не зробить такої заяви, він втрачає право у подальшому посилаючись на ці відступи від умов договору або недоліки у роботі. Замовник, який прийняв роботу без перевірки, позбавляється права посилаючись на недоліки роботи, які могли бути встановлені при звичайному способі її приймання (явні недоліки)».

Питання для експертної дискусії:

- Відповідальність Замовника:** Чому закон покладає таку жорстку відповідальність на замовника під час приймання об'єкта (наприклад, звареної магістралі)? Що означає термін "явні недоліки" з точки зору візуально-вимірювального контролю (ВВК) зварних швів?
- Захист Підрядника:** Якщо ви як виконавець-зварювальник здали роботу, замовник мовчки підписав Акт без жодних зауважень, а через тиждень дзвонить і каже, що "рама крива і є непровари на поверхні", і вимагає повернути гроші. Як ст. 853 ЦКУ захищає вас у цій ситуації?
- Приховані недоліки:** Що робити, якщо недолік був прихованим (наприклад, внутрішня тріщина у шві, яку неможливо виявити без ультразвукової дефектоскопії), і він проявився через пів року під час експлуатації?

Еталон відповіді викладача: Закон вимагає від обох сторін професійності. Замовник не має права підписувати документи "не дивлячись". Якщо він прийняв об'єкт (підписав Акт) і не вказав на явні дефекти (пори на поверхні шва, кривизна конструкції, підрізи), він втрачає право вимагати компенсацію за них у суді. Це потужний захист інженера-підрядника від "споживчого тероризму". Проте, якщо дефект є прихованим (технологічний брак всередині металу), відповідальність з підрядника не знімається навіть після підписання Акта, і тут починають

діяти гарантійні строки. Це вимагає від підрядника (інженера) дотримання абсолютної академічної та професійної доброчесності (ЗК2) під час виробництва.

БЛОК В: РОЗВ'ЯЗАННЯ ФАХОВИХ ІНЖЕНЕРНО-ПРАВОВИХ КЕЙСІВ (Кейс-стаді)

Кейс 1 (Договір поставки та Форс-мажор в умовах війни) *Ситуація:* Ваш завод (Покупець) уклав договір на закупівлю партії високоточних зварювальних роботів з Європи. Ви внесли 50% передоплати. Постачальник зобов'язався доставити обладнання до 1 жовтня. За кожен день прострочення в договорі прописана жорстка пеня (0,1% від суми). 28 вересня відбувається масований ракетний обстріл енергетичної та транспортної інфраструктури, логістичні шляхи на кордоні заблоковані. Постачальник привозить роботів лише 15 жовтня і відмовляється платити пеню за 15 днів прострочення, заявляючи, що "це війна, ви ж самі все розумієте". Керівник вашого заводу вимагає від вас виставити постачальнику штраф. *Завдання:* Як грамотний інженер-менеджер, оцініть ситуацію з правової точки зору. Що необхідно зробити Постачальнику, щоб легально уникнути сплати пені? *Очікуване рішення:* "Просто війна" в юриспруденції не є аргументом. Війна триває роками, але контракти мають виконуватися. Щоб звільнитися від відповідальності за прострочення, Постачальник повинен офіційно довести наявність **форс-мажору (обставин непереборної сили)**. Алгоритм: Постачальник зобов'язаний звернутися до Торгово-промислової палати (ТПП) України та отримати офіційний *Сертифікат про форс-мажорні обставини*, який доводить, що саме ці ракетні удари унеможливили логістику саме цієї партії обладнання у визначені дати. Без цього сертифіката посилання на "війну" є юридично нікчемним, і ваш завод має повне право стягнути пеню через суд.

Кейс 2 (Trauma-Informed комунікація: Захист результатів праці підрядника)

Ситуація: Ви (ФОП або ТОВ) виступили підрядником: спроектували і зварили складний металевий ангар для агрофірми. Робота виконана ідеально згідно з Технічним завданням і кресленнями. Ви привозите Акт виконаних робіт замовнику. Замовник (власник агрофірми) починає агресивний психологічний тиск (газлайтинг): підвищує голос, заявляє, що "колір не той", "варили занадто довго", "я очікував іншого візуального ефекту", і на цій підставі відмовляється підписувати Акт та виплачувати другу половину коштів, вимагаючи знижку 30%. Для вас чи ваших працівників (ветеранів) такий несправедливий тиск є потужним психологічним тригером.

Завдання: Застосовуючи Trauma-Informed етику та норми Цивільного кодексу, продемонструйте алгоритм поведінки, який захистить ваші фінанси і вашу нервову систему.

Очікуване рішення:

1. **Деескалація через протокол:** Не вступати в емоційну суперечку ("Колір такий, як ви просили!"). Емоції — це те, чого домагається маніпулятор. Спокійно і холодно перевести комунікацію в площину договору.
2. **Апеляція до ТЗ:** Відповідь інженера: *"Шановний замовнику, наші відносини регулюються договором підряду №15. Ось Додаток 1 (Технічне завдання), де стоїть ваш підпис. RAL фарби і габарити відповідають ТЗ до міліметра"*.
3. **Правовий алгоритм захисту (ст. 853 ЦКУ):** Якщо замовник продовжує кричати і відмовляється підписати Акт, ви мовчки надсилаєте йому цей Акт цінним листом з описом вкладення (через Укрпошту) з вимогою підписати або надати *мотивовану, технічно обґрунтовану* відмову. Оскільки реальних технічних порушень немає, його емоційна відмова не матиме сили в Господарському суді. Суд визнає роботу виконаною і стягне борг примусово. Цей жорсткий, раціональний підхід зберігає вашу гідність та захищає психіку команди від руйнівних конфліктів.

4. САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА (ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ)

1. Академічний мінімум (Робота з термінологією та базою):

- Законспектувати в персональний правовий глосарій сутність термінів: *Договір підряду, договір поставки, акт приймання-передачі, неустойка (штраф, пеня), форс-мажор, комерційна таємниця*.
- Описати (тезово) 3 ключові відмінності між трудовим договором (який ми вивчали раніше) та цивільно-правовим договором підряду.

2. Аналітичне завдання (Аудит ризиків у договорі):

Знайдіть у відкритих джерелах в Інтернеті типовий шаблон «Договору підряду на виконання будівельно-монтажних (зварювальних) робіт».

Завдання: Уявіть, що ви — Підрядник. Проведіть аудит цього шаблону (на 1 сторінку). Знайдіть і випишіть **три пункти договору**, які, на вашу думку, є найбільш ризикованими або не вигідними для вас (наприклад: непропорційно велика пеня за затримку робіт, розмиті строки оплати замовником, відсутність пункту про подорожчання матеріалів). Запропонуйте свою, більш справедливую редакцію цих пунктів.

3. Творче завдання (Есе):

Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4. *Теми на вибір (суворо в контексті спеціальності Прикладна механіка):*

1. **«Від рукописання до Господарського суду: чому інженеру небезпечно працювати без підписаного договору».**
2. **«Форс-мажор в умовах сучасної війни: як захистити своє виробництво від розорення через об'єктивні катастрофи».**
3. **«Договір як інструмент поваги: застосування trauma-informed підходу для деескалації фінансових конфліктів із замовниками».**

Критерії оцінювання семінарського заняття (Максимум 5 балів):

- **Високий рівень (5 балів):** Здобувач безпомилково розрізняє договір поставки та підряду. Вільно оперує нормами Цивільного кодексу щодо приймання робіт та застосування неустойки. Під час розв'язання кейсів формує виключно правовий, холодний алгоритм захисту, не піддаючись на емоційні провокації (розуміння trauma-informed етики). Здатний виявляти юридичні пастки в контрактах.
- **Середній рівень (3-4 бали):** Здобувач розуміє загальну сутність договорів, але має труднощі з визначенням того, на кому лежить ризик випадкового знищення майна. Під час вирішення конфліктних кейсів схильний покладатися на "усну домовленість" або емоційні претензії, а не на документальну фіксацію.
- **Низький рівень (1-2 бали):** Здобувач плутає цивільне право з трудовим або адміністративним. Не розуміє юридичного значення Акта виконаних робіт. Відмовляється застосовувати нормативну базу для вирішення змодельованих бізнес-ситуацій.
- **Trauma-Informed підхід (Особлива умова):** У випадку, якщо моделювання жорстких бізнес-переговорів чи агресивної поведінки замовника викликає у здобувача психологічний дискомфорт або тригерить травматичний досвід, він має беззаперечне право скористатися "стоп-словом" і перервати свою участь в активному кейс-стаді, перейшовши до письмового аналізу без жодних штрафних санкцій щодо оцінки.

ТЕМА 5 (Семінарське заняття до Модуля 4): Регулювання трудових відносин, нормування та вирішення трудових спорів. "Юридична броня" та психологічна безпека інженера.

Обсяг часу: 2 академічні години (90 хв). **Вид заняття:** Семінар-практикум з елементами правового аналізу трудового законодавства (КЗпП), розв'язання виробничих конфліктів (кейс-метод), юридичного фактчекінгу та моделювання деескалації спорів.

1. АКАДЕМІЧНА МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАНЯТТЯ

1. **Дидактична:** Здійснити глибинний, прикладний аналіз Трудового права як головного захисного механізму найманого працівника в індустрії. Дослідити правові норми щодо обмеження робочого часу, оплати надурочних робіт та механізмів легального вирішення індивідуальних і колективних трудових спорів.
2. **Методологічна:** Сформувати у майбутніх фахівців з прикладної механіки навички захисту власних соціально-економічних інтересів на підприємстві. Навчити розрізняти "виробничу необхідність" від незаконної експлуатації, правильно реагувати на усні накази керівництва та використовувати легальні інструменти (Комісії по трудових спорах, Держпраці, суди) для захисту своїх прав на своєчасну оплату та відпочинок.

3. **Соціально-адаптивна (Trauma-Informed):** Використати концепцію суворого нормування робочого часу та відпочинку як фундаментальний інструмент психологічної стабілізації. Довести слухачам (особливо особам із бойовим або травматичним досвідом), що передбачуваний графік та правовий захист від незаконних перепрацювань і мобінгу є базовою умовою збереження ментального здоров'я та успішної реінтеграції у цивільний робочий колектив.

2. ПЛАН ПРОХОДЖЕННЯ ЗАНЯТТЯ (ХРОНОМЕТРАЖ)

1. **Організаційно-вступна частина (10 хв):** Актуалізація опорних знань. Перехід від рівності сторін (цивільне право) до корпоративної ієрархії (трудове право). Працівник як слабша сторона, що потребує захисту.
2. **Теоретичний блок (20 хв):** Анатомія трудового розпорядку. Нормування праці у зварювальному виробництві (скорочений час, шкідливі умови, надурочні роботи). Аналіз матриць.
3. **Дослідницький блок (20 хв):** Робота з першоджерелами. Юридичний аналіз статей Кодексу законів про працю України (КЗпП) щодо гарантій оплати праці та процедури вирішення спорів (ст. 62, 106, 221).
4. **Практичний блок / Кейс-стаді (25 хв):** Розв'язання фахових індустріальних задач: примус до неоплачуваних надурочних робіт, "гарячі" дедлайни, захист від незаконного звільнення та мобінгу.
5. **Підсумковий блок (15 хв):** Рефлексія, оцінювання практичної участі, видача аналітичного домашнього завдання.

3. ХІД ЗАНЯТТЯ

БЛОК А: ТЕОРЕТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ ТРУДОВОГО ПРОСТОРУ

Слово викладача: «Уявіть, що ви влаштувалися на сучасний машинобудівний завод. Ви працюєте у цеху збирання та зварювання магістральних трубопроводів. Робота фізично та інтелектуально виснажлива. Раптом, за дві години до кінця зміни, начальник цеху заявляє: "План горить, сьогодні всі залишаються до опівночі, а завтра виходите у свій вихідний. Хто піде додому — завтра може шукати нову роботу". У цей момент закінчується технічна механіка і починається жорстке Трудове право. Завод — це не феодальне володіння, а ви — не кріпаки. Людський організм має межі концентрації; втома зварювальника або оператора ЧПК неминуче призводить до катастрофічного браку або важких травм. Саме тому держава жорстко лімітує робочий час і регламентує кожну хвилину ваших надурочних зусиль. Ваше незнання цих лімітів перетворює вас на безкоштовний ресурс. Знання — робить вас захищеним професіоналом».

Таблиця 1. Нормування праці та фінансові гарантії в індустрії (КЗпП України)

Категорія робочого часу	Юридичний ліміт та сутність	Фінансові гарантії та застосування у зварювальному виробництві
Нормальний робочий час	Не більше 40 годин на тиждень (п'ятиденка).	Базова оплата згідно з посадовим окладом або тарифною сіткою.
Скорочений робочий час	Не більше 36 годин на тиждень (для робіт із шкідливими умовами праці).	Критично для зварювальників! Зварювання в замкнених просторах, робота з токсичними газами дає право на скорочений тиждень. При цьому зарплата виплачується у повному обсязі (як за 40 годин). Це компенсація за втрачене здоров'я.
Надурочні роботи	Робота понад встановлену норму. За загальним правилом — заборонені.	Допускаються як виняток (аварія, оборонне замовлення). Обов'язкова умова: наявність письмового наказу та згода профспілки. Оплата здійснюється у подвійному розмірі.
Робота у вихідні дні	Залучення до роботи у вихідні дні забороняється.	Допускається у виняткових випадках за письмовим наказом. Компенсується (на вибір працівника): наданням іншого дня відпочинку (відгулу) АБО оплатою у подвійному розмірі.

БЛОК Б: ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ (КЗпП України)

Завдання для слухачів: Проаналізуйте витяги з Кодексу законів про працю України, які регламентують механізми захисту від незаконної експлуатації та порядок вирішення спорів.

Документ 1: Стаття 62 КЗпП. Обмеження надурочних робіт

«Надурочні роботи, як правило, не допускаються... Власник або уповноважений ним орган може застосовувати надурочні роботи лише у виняткових випадках (при проведенні робіт, необхідних для оборони країни, для відвернення громадського лиха, виробничої аварії...). Надурочні роботи можуть провадитися лише з дозволу виборного органу первинної профспілкової організації підприємства».

Документ 2: Стаття 221 КЗпП. Органи, які розглядають трудові спори

«Трудові спори розглядаються: 1) комісіями по трудових спорах (КТС); 2) місцевими загальними судами. Такий порядок розгляду трудових спорів, що виникають між працівником і роботодавцем, застосовується незалежно від форми трудового договору».

Питання для експертної дискусії:

1. **Логіка заборони:** Чому законодавець в імперативній формі пише "як правило, не допускаються", замість того, щоб просто дозволити надурочні роботи за бажанням сторін? Який фізичний та інженерний сенс закладено в цю заборону?
2. **Захисний бар'єр:** Для чого закон вимагає згоду профспілки на надурочні роботи? Як це захищає окремого працівника від тиску "сам на сам" із директором?
3. **Інституціоналізація конфлікту:** Чому закон створює спеціальні Комісії по трудових спорах (КТС) безпосередньо на заводі? Чому скандал у кабінеті начальника — це програшний шлях, а заява до КТС — виграшний?

Еталон відповіді викладача: Законодавець розуміє, що втомлений інженер чи робітник — це пряма загроза техногенної катастрофи на виробництві. Надурочні роботи виснажують організм і різко знижують увагу. Профспілка виступає колективним "щитом", який директор не може просто звільнити чи залякати. Створення КТС та можливість звернутися до суду переводить будь-який, навіть найгарячіший конфлікт (щодо не виплаченої премії чи незаконного наказу) у холодне, юридичне поле. Це дозволяє уникнути агресії, захистити гідність працівника і вирішити проблему мовою документів, а не крику.

БЛОК В: РОЗВ'ЯЗАННЯ ФАХОВИХ ІНЖЕНЕРНО-ПРАВОВИХ КЕЙСІВ (Кейс-стаді)

Кейс 1 (Юридичний фактчекінг "Виробничої необхідності")

Ситуація: Ви працюєте на заводі з виготовлення металоконструкцій. У п'ятницю о 16:30 майстер цеху підходить до вашої бригади зварювальників і дає *усне розпорядження*: "Хлопці, надійшло термінове комерційне замовлення від приватного клієнта. Завтра, в суботу (ваш законний вихідний), вся бригада виходить на роботу з 08:00 до 20:00. Оплачу за звичайним тарифом готівкою, але якщо хтось не вийде — у понеділок напишу доповідну за саботаж і позбавлю премії за місяць".

Завдання: Використовуючи норми КЗпП, детально розберіть дії майстра. Скільки грубих порушень закону він вчинив в одному реченні? Яким має бути легальний, грамотний алгоритм дій бригади для захисту своїх прав?

Очікуване рішення: Дії майстра є абсолютно незаконними і містять ознаки перевищення службових повноважень.

1. Вихід на роботу у вихідний день допускається *виключно* за письмовим наказом по заводу та згодою профспілки. Усні накази юридично не існують.
2. Термінове комерційне замовлення не входить до переліку виняткових випадків (це не аварія і не оборонне замовлення), тому примушувати заборонено.
3. Оплата у вихідний день має бути мінімум у **подвійному розмірі** та здійснюватися офіційно, а не готівкою ("в конверті").

Алгоритм дій бригади: Спокійно і ввічливо повідомити майстру, що бригада готова вийти на роботу виключно за умови: а) ознайомлення з письмовим наказом директора під розпис; б) подвійної офіційної оплати. У разі погроз — написати колективну заяву до профспілки та Держпраці щодо примусу до незаконної праці. Без письмового наказу невихід на роботу в суботу **не є прогулом**, і позбавлення премії буде незаконним.

Кейс 2 (Trauma-Informed підхід: Захист від мобінгу та перевтоми)

Ситуація: Ветеран бойових дій, який працює техніком-технологом, щойно повернувся на підприємство після тривалої реабілітації. Він якісно виконує свою норму в межах 8-годинного робочого дня, але категорично відмовляється залишатися на неоплачувані надурочні "перепрацювання", які стали "негласною традицією" у відділі. Начальник відділу починає кампанію **мобінгу (психологічного цькування)**: при всьому колективі називає його "лідарем, який прикривається статусом", дає йому найгірші проєкти з нереальними дедлайнами та штучно створює умови для нервових зривів, щоб змусити його звільнитися за власним бажанням.

Завдання: Застосовуючи норми закону про заборону мобінгу (ст. 2-2 КЗпП) та trauma-informed етику, вибудуйте план захисту працівника. Чому дії начальника є прямою загрозою для безпеки всього підприємства?

Очікуване рішення:

1. **Правова кваліфікація:** Дії начальника є класичним мобінгом (систематичні тривалі умисні дії, спрямовані на приниження честі та гідності працівника з метою створення напруженої, ворожої атмосфери). Захист своїх меж робочого часу — це право, а не "лінощі".
2. **Деескалація та захист:** Працівник не повинен вступати в емоційну перепалку. Алгоритм: фіксація фактів цькування (свідки, скріншоти робочих чатів, письмові безглузді накази). Подання офіційної скарги до Державної служби з питань праці (яка нині жорстко штрафує за мобінг) та позову до суду про відшкодування моральної шкоди. Встановлений факт мобінгу дає працівнику право розірвати договір із виплатою вихідної допомоги за рахунок підприємства.
3. **Trauma-Informed етика:** Знищення нервової системи працівника, який пережив травму, через токсичне управління є злочином. Недосипання, стрес та депресія технолога неминуче призведуть до фатальної помилки у кресленнях. Здорове керівництво повинно гарантувати "тишу" після 17:00, поважаючи право людини на відновлення.

4. САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА (ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ)

1. Академічний мінімум (Робота з термінологією та базою):

- Законспектувати в персональний правовий глосарій сутність термінів: *Трудовий договір, надурочні роботи, скорочений робочий час, прогул, мобінг, Комісія по трудових спорах (КТС).*
- Описати (тезово) 3 виняткові випадки, за яких закон (КЗпП) дозволяє залучати інженера чи робітника до надурочних робіт.

2. Аналітичне завдання (Юридичний фактчекінг трудового спору):

Зайдіть до Єдиного державного реєстру судових рішень України (reyestr.court.gov.ua). Знайдіть судові рішення щодо незаконного звільнення працівника за прогул або щодо стягнення невикраденої заробітної плати (бажано на промисловому або будівельному підприємстві).

Завдання: Зробіть короткий аналіз кейсу (0,5 – 1 сторінка):

- а) У чому полягала суть конфлікту між роботодавцем і працівником?
- б) Які процесуальні помилки допустив роботодавець при звільненні (наприклад, не взяв письмове пояснення, не довів факт прогулу)?
- в) Яке рішення ухвалив суд (поновлення на роботі, компенсація за вимушений прогул)?

3. Творче завдання (Есе):

Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4. *Теми на вибір (суворо в контексті спеціальності Прикладна механіка):*

1. **«Ціна надурочної втоми: чому порушення режиму праці зварювальника є прямою загрозою безпеці всього підприємства».**
2. **«Від рабської покірності до правової гідності: як уміння вимагати письмовий наказ рятує кар'єру інженера».**
3. **«Мобінг у креслярському бюро: чому токсичний начальник небезпечніший для бізнесу, ніж зламаний верстат (Trauma-informed підхід)».**

Критерії оцінювання семінарського заняття (Максимум 5 балів):

- **Високий рівень (5 балів):** Здобувач безпомилково відрізняє трудові відносини від цивільних. Вільно оперує нормами щодо оплати надурочних та вихідних днів. Під час розв'язання кейсів застосовує холодний, алгоритмічний підхід для захисту від незаконних вказівок. Демонструє глибоке розуміння того, як дотримання графіка впливає на ментальне здоров'я та реінтеграцію працівників.
- **Середній рівень (3-4 бали):** Здобувач знає базові права, але при розв'язанні кейсів пропонує емоційні або неефективні методи опору (наприклад, "просто піти додому і нічого не сказати"). Не повністю розуміє процедуру звернення до Комісії по трудових спорах.
- **Низький рівень (1-2 бали):** Здобувач не знає меж нормального робочого часу. Вважає, що роботодавець має право вимагати надурочної роботи без додаткової оплати та без наказу. Не орієнтується в понятті мобінгу.
- **Trauma-Informed підхід (Особлива умова):** У випадку, якщо розгляд кейсів про психологічне цькування (мобінг) або агресивну поведінку керівництва тригерить травматичний досвід здобувача, він має право негайно скористатися "стоп-словом" і перервати активну участь у дискусії, перейшовши до письмового, ізольованого формату роботи без жодних штрафних санкцій.

ТЕМА 6 (Семінарське заняття до Модуля 4): Правове регулювання безпеки життєдіяльності та розслідування нещасних випадків. Алгоритми захисту життя та юридична відповідальність інженера.

Обсяг часу: 2 академічні години (90 хв). **Вид заняття:** Семінар-практикум з елементами правового аналізу алгоритмів безпеки, моделювання екстремальних виробничих ситуацій (кейс-метод), розслідування нещасних випадків та застосування trauma-informed комунікації.

1. АКАДЕМІЧНА МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЗАНЯТТЯ

1. **Дидактична:** Здійснити глибинний, прикладний аналіз системи охорони праці на машинобудівних та зварювальних підприємствах як комплексу правових та організаційно-технічних заходів. Детально вивчити юридичний алгоритм дій інженера/майстра під час нещасного випадку на виробництві та процедуру складання Акта за формою Н-1.
2. **Методологічна:** Сформувати у майбутніх фахівців з прикладної механіки жорсткі навички самозбереження у правовому полі. Навчити грамотно реалізовувати своє законне право на відмову від виконання небезпечної роботи (ст. 153 КЗпП), протистояти спробам керівництва приховати виробничий травматизм та розуміти межу персональної кримінальної відповідальності посадової особи.
3. **Соціально-адаптивна (Trauma-Informed):** Сформувати усвідомлення того, що охорона праці — це не бюрократія, а вищий прояв поваги до людського життя. Продемонструвати, як передбачуваність алгоритмів безпеки, якісне забезпечення ЗІЗ та прозора комунікація знижують рівень тривожності та сприяють успішній психологічній стабілізації робітників (особливо ветеранів із бойовим досвідом) у стресовому індустріальному середовищі.

2. ПЛАН ПРОХОДЖЕННЯ ЗАНЯТТЯ (ХРОНОМЕТРАЖ)

1. **Організаційно-вступна частина (10 хв):** Актуалізація опорних знань. Зварювальне виробництво як зона екстремальної небезпеки. Аксиома "Правила безпеки написані кров'ю".
2. **Теоретичний блок (20 хв):** Архітектура охорони праці. Обов'язки сторін та право на відмову від роботи. Порядок розслідування нещасних випадків. Аналіз схем.
3. **Дослідницький блок (20 хв):** Робота з першоджерелами. Юридичний аналіз Закону України «Про охорону праці» та Порядку розслідування нещасних випадків.
4. **Практичний блок / Кейс-стаді (25 хв):** Розв'язання фахових індустріальних задач: приховування травми дирекцією, відмова бригади працювати без вентиляції, адаптація робочого місця.

5. Підсумковий блок (15 хв): Рефлексія, оцінювання практичної участі, видача аналітичного домашнього завдання.

3. ХІД ЗАНЯТТЯ

БЛОК А: ТЕОРЕТИЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТА АНАЛІЗ АЛГОРИТМІВ БЕЗПЕКИ

Слово викладача: «Уявіть звичайну зміну в цеху зварювання металоконструкцій. Сотні ампер струму, балони зі стисненим киснем, розпечений метал, токсичні гази, робота мостового крана над головою. Одне порушення регламенту — і стається трагедія. Коли на виробництві ллється кров або людина втрачає здоров'я, інженерна романтика закінчується, і на сцену виходять слідчі, інспектори Держпраці та прокурори. У цей момент вас захистить лише одне: педантичне, жорстке, бюрократичне дотримання норм Закону України "Про охорону праці". Як майбутні керівники дільниць, ви маєте закарбувати в пам'яті: приховування нещасного випадку або ігнорування скарг робітника на несправне обладнання — це не "порятунок честі заводу", це ваш особистий квиток на лаву підсудних. Сьогодні ми вчимося рятувати життя і власну свободу мовою права».

Таблиця 1. Юридичні алгоритми охорони праці та розслідування інцидентів

Юридична ситуація	Дії працівника (Зварювальника)	Дії посадової особи (Майстра/Інженера)
Виявлення небезпеки (несправний редуктор, відсутність заземлення, іскріння проводки)	Негайне зупинення роботи. Реалізація права на відмову від дорученої роботи (збереження середнього заробітку). Повідомлення майстра.	Офіційна зупинка дільниці. Виклик ремонтної служби. Заборона відновлення зварювання до письмового підтвердження усунення небезпеки.
Настання нещасного випадку (опік, ураження струмом, травма від падіння вантажу)	Якщо здатен — повідомити керівника. Якщо свідок — надати першу домедичну допомогу, викликати "швидку", ізолювати зону аварії.	1. Організувати допомогу потерпілому. 2. Зберегти обстановку на місці події (до приїзду комісії), якщо це не загрожує новим вибухом. 3. Негайно повідомити директора та службу охорони праці.
Розслідування та документація	Свідчити комісії з розслідування (надавати правдиві факти). Має право залучити представника профспілки для захисту інтересів потерпілого.	Сприяти роботі комісії. Надати журнали інструктажів (перевіряється наявність підпису потерпілого про інструктаж перед зміною). Підписання Акта форми Н-1 (якщо травма пов'язана з виробництвом).

БЛОК Б: ДОСЛІДНИЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПЕРШОДЖЕРЕЛ

Завдання для слухачів: Проаналізуйте витяги із Закону України «Про охорону праці» та Кримінального кодексу України. Зробіть висновки про ціну інженерної недбалості.

Документ 1: Закон України «Про охорону праці» (Стаття 22. Розслідування та облік нещасних випадків)

«Роботодавець повинен організувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій. За підсумками розслідування нещасного випадку складається акт за встановленою формою (Н-1), один примірник якого він зобов'язаний видати потерпілому... У разі відмови роботодавця скласти акт... потерпілий має право звернутися до Держпраці або суду».

Документ 2: Кримінальний кодекс України (Стаття 271. Порушення вимог законодавства про охорону праці)

«Порушення вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці службовою особою підприємства... якщо це порушення заподіяло шкоду здоров'ю потерпілого... карається виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк. Те саме діяння, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, — карається позбавленням волі на строк до семи років...».

Питання для експертної дискусії:

1. **Цінність документа:** Чому Акт форми Н-1 є життєво важливим для потерпілого зварювальника? Що втрачає працівник, якщо погоджується на пропозицію директора "списати травму як побутову" в обмін на одноразову премію в конверті?
2. **Службова особа:** Хто саме є тією "службовою особою" у ст. 271 ККУ, яка сяде у в'язницю, якщо на працівника впаде погано закріплена металева балка? Чому наявність підпису працівника в журналі інструктажу (що він ознайомлений з правилами стропування) кардинально впливає на вирок для майстра?
3. **Приховування злочину:** Якими є правові наслідки для комісії, яка сфальсифікувала обставини нещасного випадку, звинувативши в усьому потерпілого, щоб врятувати репутацію заводу?

Еталон відповіді викладача: Акт Н-1 — це єдиний документ, який відкриває потерпілому доступ до державних страхових виплат: 100% оплати лікування, протезування, оплати лікарняного з першого дня і довічної пенсії у разі інвалідності. "Побутова травма" позбавляє всього цього. Відповідальність за ст. 271 несе особа, на яку наказом покладено контроль за безпекою на цій дільниці (це ви — майстер або виконроб). Якщо ви не провели інструктаж (немає підпису в журналі), провина повністю на вас. Фальсифікація ж розслідування — це окремий кримінальний злочин (службове підроблення), що руйнує етичний фундамент інженерії (ЗК2).

БЛОК В: РОЗВ'ЯЗАННЯ ФАХОВИХ ІНЖЕНЕРНО-ПРАВОВИХ КЕЙСІВ (Кейс-стаді)

Кейс 1 (Конфлікт інтересів: Спроба приховати виробничу травму)

Ситуація: На дільниці газового різання стався зворотний удар полум'я, внаслідок чого працівник отримав серйозні опіки рук та обличчя II ступеня. Роботодавець не забезпечив його спеціальними захисними вогнетривкими крагами та щитком. Ви — молодий майстер, свідок події. Начальник цеху викликає вас у кабінет і наказує: "Викликай таксі, вези його в міську лікарню. Скажеш лікарям, що він обпікся вдома на дачі, коли смажив шашлики. Заводу дамо йому 50 тисяч гривень готівкою на лікування. Якщо оформимо як виробничу травму (Акт Н-1) — нас закриє Держпраці і прокуратура, а тебе я звільню".

Завдання: Спираючись на Закон про охорону праці та ст. 271 ККУ, обґрунтуйте свою відмову. Яким має бути легальний і морально єдино можливий алгоритм дій майстра в цій ситуації?

Очікуване рішення: Наказ начальника цеху є злочинним. Участь майстра в цій схемі робить його співучасником кримінального правопорушення (приховування злочину та залишення в небезпеці). Окрім того, 50 тисяч від заводу не покривають можливої інвалідності та пластичних операцій робітника, яких він буде потребувати роками.

Алгоритм дій майстра:

1. Категорично відмовитись від "схеми". Викликати саме карету швидкої допомоги безпосередньо на територію заводу.
2. Повідомити лікарів швидкої, що травма має **виключно виробничий характер**. (Лікарі автоматично передадуть телефонограму до поліції та Держпраці).
3. Зберегти робоче місце недоторканим (відсутність краг і щитка) для фіксації інспектором Держпраці порушень з боку роботодавця. Тільки так майстер захистить своє сумління (ЗК2) і майбутнє постраждалого працівника.

Кейс 2 (Trauma-Informed підхід: Захист життя як форма психологічної стабілізації)

Ситуація: Ви — головний технолог заводу. До вашого конструкторсько-технологічного відділу влаштувався ветеран (інженер-конструктор). Його робоче місце тимчасово розмістили у приміщенні, яке знаходиться безпосередньо за легкою перегородкою від випробувального стенда пневмосистем. Кожні кілька годин відбувається різке, гучне і непередбачуване скидання стисненого повітря, що звучить як розрив снаряда. Ветеран блідне, втрачає концентрацію і скаржиться на мігрені, проте відділ кадрів відмовляється переселити його в інший кабінет, мотивуючи це тим, що "тут у нас такий робочий процес, нехай звикає, фізичної загрози (токсинів) у повітрі немає".

Завдання: Використовуючи норми Закону про охорону праці щодо створення безпечних і здорових умов та trauma-informed етику, доведіть керівництву відділу кадрів їхню юридичну та моральну неправоту. Як ви розв'яжете цю проблему?

Очікуване рішення: Фізична безпека — це лише один із вимірів охорони праці. Здорове робоче середовище включає захист нервової системи працівника (психологічну безпеку).

1. Різкі, непередбачувані гучні звуки для людини з акубаротравмою чи бойовим досвідом є безпосереднім, жорстким тригером, що імітує загрозу життю і запускає фізіологічну реакцію "бий або біжи". Це повільно руйнує здоров'я працівника і порушує його конституційне право на належні умови праці.
2. Алгоритм технолога: Ініціювати перед дирекцією негайне перенесення робочого місця інженера-ветерана в тиху зону конструкторського бюро або надання йому дозволу на частково дистанційну роботу. З інженерної точки зору — спроектувати та встановити якісні глушники (шумопоглиначі) на клапани скидання тиску випробувального стенда. Це не "особливе ставлення", це раціональне усунення шкідливого виробничого фактора (шуму), що є прямим обов'язком роботодавця.

4. САМОСТІЙНА ТА ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА (ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ)

1. Академічний мінімум (Робота з термінологією та базою):

- Законспектувати в персональний правовий глосарій сутність термінів: *Нещасний випадок на виробництві, Акт форми Н-1, засоби індивідуального захисту (ЗІЗ), цільовий інструктаж з охорони праці, службова особа.*
- Описати (тезово) юридичний алгоритм дій зварювальника у разі виявлення ним іскріння на корпусі свого зварювального апарату (посилання на ст. 153 КЗпП).

2. Аналітичне завдання (Юридичний фактчекінг індустріальної аварії):

Зайдіть до Єдиного державного реєстру судових рішень України (reyestr.court.gov.ua). Знайдіть обвинувальний вирок суду за статтею 271 ККУ (Порушення вимог законодавства про охорону праці), бажано на промисловому підприємстві чи будівництві.

Завдання: Зробіть короткий аналіз (0,5 – 1 сторінка):

- а) Яку посаду обіймав засуджений (майстер, головний інженер, директор)?
- б) Який саме пункт правил охорони праці він порушив (що він не проконтролював: відсутність каски, несправність крана, допуск нетверезого)?
- в) Яким був вирок суду (штраф, умовний термін, реальне позбавлення волі)?

3. Творче завдання (Есе):

Обсяг: 1-1,5 сторінки формату А4. *Теми на вибір (суворо в контексті спеціальності Прикладна механіка):*

1. «Від формального підпису в журналі до реального порятунку життів: якою має бути ефективна система охорони праці у зварювальному цеху».
2. «Чому інструкції з охорони праці "написані кров'ю": етична та кримінальна відповідальність інженера за життя підлеглих».
3. «Ергономіка та тиша як фактори безпеки: адаптація робочого простору для працівників із бойовою травмою (Trauma-informed дизайн)».

Критерії оцінювання семінарського заняття (Максимум 5 балів):

- **Високий рівень (5 балів):** Здобувач безпомилково відтворює алгоритм дій під час нещасного випадку. Вільно оперує правом на відмову від небезпечної роботи (ст. 153 КЗпП) та розуміє значення Акта Н-1. Під час розв'язання кейсів формує виключно правовий, холодний алгоритм захисту потерпілого, категорично відкидаючи спроби "домовитися" з керівництвом. Демонструє глибоку емпатію та розуміння необхідності усунення психологічних тригерів на виробництві.
- **Середній рівень (3-4 бали):** Здобувач знає базові обов'язки сторін, але при розв'язанні кейсів про приховування травми вагається між законом та "корпоративною солідарністю". Не чітко розрізняє адміністративну та кримінальну відповідальність (ст. 271 ККУ) майстра.
- **Низький рівень (1-2 бали):** Здобувач не орієнтується в алгоритмах безпеки. Вважає, що за власну безпеку несе відповідальність лише робітник, знімаючи вину з інженера/майстра. Відмовляється застосовувати нормативну базу охорони праці для вирішення змодельованих виробничих ситуацій.

- **Trauma-Informed підхід (Особлива умова):** У випадку, якщо розгляд кейсів про важкі травми, каліцтва, опіки чи аварії на виробництві викликає у здобувача гострий психологічний дискомфорт або тригерить травматичний досвід, він має беззаперечне право скористатися "стоп-словом" і перервати активну участь у дискусії. У такому разі викладач оцінює виключно письмову аналітичну роботу здобувача, що гарантує збереження його академічної успішності та повагу до його емоційного стану.